

Enkele opmerkingen omtrent de soorten van de *Formica rufa*-groep (Hym.).

door
J. G. BETREM¹⁾

Een van de problemen, die de laatste tijd zeer sterk de aandacht trekken, o.a. van de bosbouwentomologen, is het soortenprobleem bij de rode bosmier, *Formica rufa* Linn. 1758. Reeds lang hebben de entomologen zich met dit probleem bezig gehouden. NYLANDER was de eerste entomoloog, die probeerde enige orde te scheppen in de zwart-en-rood gekleurde *Formica*'s (Acta Soc. Scient. Fenn. 2, fasc. III : 902—915, 1846). Later hebben FÖRSTER (Hym. Stud. I : 13—28, 1850) en SCHENCK (Jahrb. Ver. f. Naturk., Nassau VII : 23—45, 1852) pogingen ondernomen deze verdeling nog verder door te voeren. MAYR verdeelde echter de typische *F. rufa* slechts in twee soorten: *F. rufa* L. en *F. congerens* Nyl. (Verh. zool. bot. Ver. Wien V, 1855). De door FÖRSTER en SCHENCK afgesplitste vormen waren volgens hem slechts variëteiten van een uiterst variabele soort. Hierin werd hij tientallen jaren door de auteurs, die over het *F. rufa*-complex schreven, gevolgd.

Men zal zich nu afvragen, waarom toch zo lang de verschillende soorten van het *Formica rufa*-complex niet onderscheiden zijn. In de eerste plaats is FOREL hieraan schuldig, die wel een goed bioloog was maar een slecht systematicus. In zijn boek Les Fourmis de la Suisse, 1874, onderscheidt hij vele vormen van *F. rufa*, die hij op een zeer ingewikkelde, onwetenschappelijke wijze benoemt. Hij onderscheidt deze niet naar morfologische kenmerken, maar bijna uitsluitend met behulp van kleurenkenmerken, waardoor hij een ontzettende verwarring heeft gesticht. In zijn laatste overzicht van de *F. rufa*-groep (Formicidae, Fauna Insectorum Helvetiae, Beil. Hft 7/8 van deel 12 van de Mitt. schweiz. ent. Gesellschaft, p. 57—58, 1915) heeft hij de vormen *piniphila* en *polycytena* wederom erkend als voldoende omschreven variëteiten. Dit heeft toen echter niet meer mogen baten. Door de verwarring, die hij gesticht heeft, is het onmogelijk de opgaven in de literatuur te gebruiken. Ook in Engeland blijkt, volgens hetgeen Dr YARROW van het British Museum mij schreef, een grote verwarring te heersen. Uit de verzameling van DONISTHORPE, de Engelse monograaf, blijkt dat wat hij *F. pratensis* noemt, dit slechts in enkele gevallen was. Meestal zijn hiermede donker getekende vormen van andere soorten bedoeld. Pas BONDROIT (Ann. Soc. ent. France 88, 1918) heeft de systematiek van de *F. rufa*-groep op betere morfologische basis geplaatst.

In hoofdzaak werden tot nu toe de soorten onderscheiden met behulp van enkele beharings-kenmerken bij de arbeidsters. Dit nu is buitengewoon gevaarlijk, daar de oudere individuen dikwijls veel haren verliezen, waardoor zij met behulp van de gebruikelijke kenmerken van nauw verwante soorten niet zijn te onderscheiden. Dit is m.i. ook de reden, waarom men dikwijls in de literatuur vermeld vindt, dat verscheidene soorten in één nest tegelijkertijd voorkomen. Om zekerheid te hebben omtrent de soort moet men daarom een serie werksters uit één nest bestuderen en dan nog liefst de meest behaarde vormen voor de determinatie gebruiken.

¹⁾Voordracht gehouden op de 107e Zomervergadering, 21 Juni 1952.